

گفت‌وگو با دکتر «محمدجواد فدائی» استاندار اسبق و عضو هیئت علمی گروه مهندسی عمران دانشگاه شهید باهنر کرمان

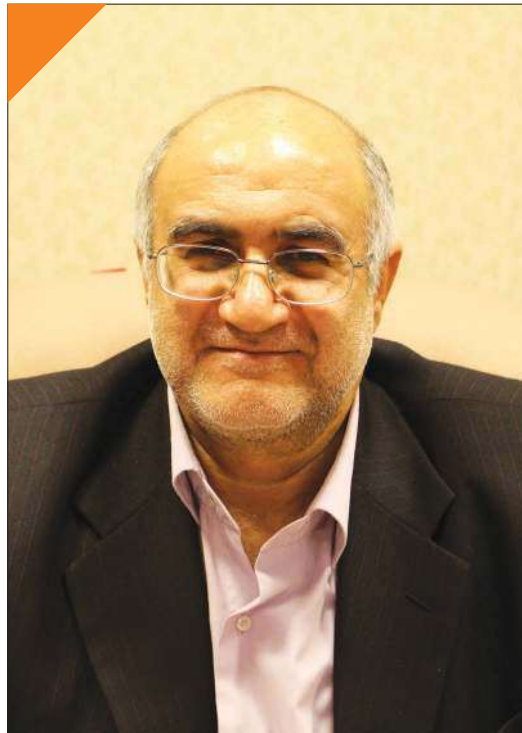
لزوم تهیه طرح آمایش دانشگاه‌ها مبتنی بر آمایش کشور

دکتر محمدجواد فدائی استاندار اسبق استان کرمان، رئیس پیشین دانشگاه شهید باهنر کرمان و استاد دانشکده فنی و مهندسی این دانشگاه در گفت‌وگو با ما می‌گوید که به نظر اینجانب دانشگاه‌ها باید در کوتاه‌مدت در تربیت نیروهای متخصص برای اداره جامعه متمرکز شوند و در میان‌مدت و درازمدت به سمت تبدیل شدن به دانشگاه‌های نسل سه و چهار حرکت کنند. دانشگاه‌ها و وزارت علوم نیاز به تهیه طرح آمایش مبتنی بر آمایش کشور و تدوین راهبردهای میان‌مدت و بلندمدت دارند.

دانشگاه‌ها برای اینکه بتوانند پاسخگوی جامعه باشند، اولاً باید فعالیت‌هایشان در راستای نیاز جامعه باشد و ثانیاً باید تئوری و عمل را با هم ارائه نمایند که به نظرم در حال حاضر در هر دو مقوله ضعیف هستند.

او معتقد است که دانشگاه و دانشگاهیان، بالقوه توان ایفای نقش در حل مسائل استانی، ملی و جهانی را دارند، اما بوروکراسی پیچیده اداری مانع به فعل رسیدن این توان می‌شود. نظام شورایی مانند شورای برنامه‌ریزی استان و یا شورای پژوهشی و تحقیقات استان می‌تواند زمینه همکاری سازمان‌ها و مراجع بیرون دانشگاه را فراهم آورده و روش آن را پیشنهاد کند.

دکتر فدائی یادآوری می‌کند که دانشگاه شهید باهنر کرمان از ابتدا تاکنون در حدود ۷۷ هزار فارغ‌التحصیل داشته و نقش مهم و مؤثری در توسعه استان و منطقه ایفا کرده است. شرح کامل این گفت‌وگو را مطالعه نماییم.

یکی از مشکلات
اداره جامعه، نبود
افراد کارشناسی،
خبره و ماهر
در موضوعات
مختلف در
بخش‌های
خصوصی و
دولتی است.
این امر باعث
می‌شود که
تصمیمات درستی
اتخاذ نشود و با
تصمیم‌گیری غلط،
اصلاح برنامه‌ها
و دوباره‌کاری و
در نهایت اتلاف
منابع و زمان
مواجه باشیم.
البته ناگفته نماند
که گاهی اوقات
هم مدیران اتخاذ
تصمیم سیاسی
را به تصمیم
کارشناسی و
علمی ترجیح
می‌دهند که این
هم آفت بزرگی
است.

دیگر مواجهه با تغییر تصمیمات، سیاست‌ها و مدیریت‌ها بوده و هستند. دانشگاه‌ها و وزارت علوم نیاز به تهیه طرح آمایش مبتنی بر آمایش کشور و تدوین راهبردهای میان‌مدت و درازمدت دارند به‌نحوی که با تغییر مدیریت‌ها دست‌خوش تغییر نشوند و هر دولت یا مدیری بخشی از آن برنامه را انجام دهد نه این‌که هر دولت یا وزیر یا مدیری، برنامه‌های قبلی را کنار بگذارد و برنامه‌ای جدید تهیه و شروع به اجرا کند. البته تأکید می‌کنم که لازمه این امر، داشتن طرح آمایش سرزمین و طرح آمایش دانشگاه‌ها مبتنی بر آن و پیش‌بینی تحولات کشوری و استانی در افق نسبتاً طولانی است که نتیجه‌اش تدوین برنامه‌ای جامع، کامل و مترقی می‌باشد که در این صورت می‌توان انتظار ثبات و عدم تغییر و در نتیجه حرکت به سمت توسعه داشت. با توجه به این واقعیت‌ها، به نظر بنده تاکنون در مدیریت آموزش عالی و در سیاست‌گذاری و تدوین و اجرای برنامه‌های جامع و اثرگذار توفیق قابل‌توجهی حاصل نشده است.

◆ دانشگاه چقدر سعی کرده است تا پاسخ‌گویی به تقاضای جامعه در حوزه مهارت‌های تخصصی را تشخیص داده و عمل نماید؟ به عبارتی نهاد دانشگاه چگونه می‌تواند مانند کشورهای پیشرفته در گرایش به سمت بازار

◆ به نظر شما، با توجه به شرایط امروز ایران و جهان، دانشگاه باید بر کدام نیاز اصلی تمرکز کند و به چه خواسته‌ای پاسخ دهد؟

بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين. عرض سلام دارم خدمت شما و خوانندگان محترم نشریه وزین «سپهر اقتصاد کرمان»، وظیفه دانشگاه را از دو منظر می‌توان مورد بررسی قرار داد: نخست از منظر رسالتی که در جهان برای دانشگاه‌ها تعریف شده است و دیگر از منظر ملی و منطقه‌ای. از منظر جهانی، دانشگاه‌ها در یک سیر زمانی و تاریخی، به دانشگاه‌های نسل یک، دو، سه و چهار تقسیم شده‌اند. وظیفه دانشگاه‌های نسل یک آموزش و تربیت نیروی انسانی ماهر و کارشناس بود. کار اصلی دانشگاه‌های نسل دو تحقیق و پژوهش بود و در کنار آن به آموزش هم توجه می‌کردند. دانشگاه نسل سه کارآفرین و ثروت‌آفرین بود. وظیفه دانشگاه نسل چهار سوق‌دادن جامعه به وضعیت مطلوب است. من معتقدم برای رقابت با دنیا، دانشگاه‌های ما باید هر چه سریع‌تر به دانشگاه‌های نسل سه و چهار تبدیل شوند.

از منظر منطقه‌ای، دانشگاه باید نیروی ماهر و کارشناس در رشته‌های مختلف برای اداره امور جامعه تربیت کند که این وظیفه تلفیقی از وظایف دانشگاه‌های نسل یک و دو است و کم و بیش با دانشگاه‌های نسل سه نیز ارتباط پیدا می‌کند. به نظر بنده یکی از مشکلات اداره جامعه، نبود افراد کارشناس، خبره و ماهر در موضوعات مختلف در بخش‌های خصوصی و دولتی است. این امر باعث می‌شود که تصمیمات درستی اتخاذ نشود و با تصمیم‌گیری غلط، اصلاح برنامه‌ها و دوباره‌کاری و در نهایت اتلاف منابع و زمان مواجه باشیم. البته ناگفته نماند که گاهی اوقات هم مدیران اتخاذ تصمیم سیاسی را به تصمیم کارشناسی و علمی ترجیح می‌دهند که این هم آفت بزرگی است و باعث می‌شود که نیروهای کارشناس و خبره سرخورده و گوشه‌نشین شوند و دانشگاه هم احساس کند که تلاش و فعالیتش بی‌ثمر است و به‌خوبی و به‌درستی از آن استفاده نمی‌شود. بنابراین به نظر بنده دانشگاه‌ها باید در کوتاه‌مدت در تربیت نیروهای متخصص، برای اداره جامعه متمرکز شوند و در میان‌مدت و درازمدت به سمت تبدیل شدن به دانشگاه‌های نسل سه و چهار حرکت کنند.

◆ شما کارآمدی‌های مدیریتی در سیاست‌گذاری حوزه آموزش عالی کشور را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
به نظر بنده دانشگاه‌ها هم مانند بسیاری از سازمان‌های

حدی بتوانند تجربه کاری و عملی هم به دست آورند. ثالثاً: باید با انجام روش‌های علمی و درست عارضه‌یابی، مشکلات سازمان‌ها، کارگاه‌ها و کارخانه‌های استان را پیدا نمایند و با انجام پروژه‌های تحقیقاتی و پژوهشی، برای رفع آن مشکلات راه‌حل ارائه کنند. البته لازمه انجام هر سه مسئولیت مذکور، همکاری سازمان‌ها و مراجع بیرون دانشگاه با دانشگاه در این موارد است. به نظرم شورایی مانند شورای برنامه‌ریزی استان و یا شورای پژوهشی و تحقیقات استان می‌تواند زمینه این همکاری را فراهم نموده و روش آن را پیشنهاد کند.

◆ **در ادامه سؤال قبیل، دانشگاه‌ها در استان چقدر مسئولانه به مسائل محیطی خود پرداخته‌اند و چقدر مؤثر بوده‌اند؟ مثلاً در سایه وجود دانشگاه‌های استان چه اتفاق مهمی برای بخش کشاورزی یا معدن و ... استان افتاده است که در غیاب دانشگاه محلی انجام نمی‌شد؟**

دانشگاه شهید باهنر کرمان که با همت و کار خیر مرحوم افضل‌پور و همسرش خانم فاخره صبا بنیان‌گذاری شده است، نقش مهم و مؤثری در توسعه استان و منطقه داشته است. این دانشگاه از ابتدا تاکنون حدود ۷۷۰۰۰ فارغ‌التحصیل داشته است که این افراد انجام بسیاری از امور استان را در بخش‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اجرایی و عمرانی به عهده گرفته‌اند. دانشگاه کرمان طرح‌های پژوهشی متعددی در بخش‌های اقتصادی بویژه معدن، زمین‌شناسی و کشاورزی انجام داده که در حل مشکلات و توسعه این بخش‌ها کاملاً مؤثر بوده است. البته نه دانشگاه به این منظور ظرفیت خود را به‌طور کامل به جامعه ارائه نموده و نه جامعه از ظرفیت دانشگاه به‌طور کامل استفاده کرده است و این بیشتر به این دلیل بوده است که مرجعی که بتواند بین این دو پیوند برقرار کند یا نبوده است و یا فعال نبوده است. ایراد دیگر هم این بوده است که بسیاری از سازمان‌ها و بخش‌های دولتی یا خصوصی برای حل مشکلات خود به دانشگاه‌های دیگری، غیر از دانشگاه شهید باهنر، مراجعه نموده‌اند که این نکته‌ای منفی برای استان است.

◆ **در چگونه فضا و شرایطی، اساتید و دانشگاه‌ها انگیزه حضور برای ایفای نقش در حل مسائل جهانی خواهند داشت؟**

دانشگاه و دانشگاهیان بالقوه توان ایفای نقش در حل مسائل استانی، ملی و جهانی را دارند، اما بوروکراسی پیچیده اداری مانع به فعل رسیدن این توان می‌شود.

موفق باشد و برای پاسخ‌گویی به تغییر خواسته‌ها، به چه اصلاحات ساختاری نیاز دارد؟

متأسفانه به دلیل نداشتن همان طرح آمایش و برنامه جامع که ذکر آن رفت، دانشگاه‌ها در تشخیص نیاز جامعه و حرکت در جهت رفع آن چندان موفق نبوده‌اند. به همین دلیل ما با فارغ‌التحصیلانی مواجه هستیم که در بازار کار جایی برای آن‌ها نیست البته نظام عرضه و تقاضا، این وضعیت را تا حدی تنظیم و تعدیل می‌نماید، ولی اگر دانشگاه خودش اقدام نکند و این تعدیل را ایجاد نماید، از عملکرد نظام عرضه و تقاضا عقب می‌ماند و بازهم با اتلاف منابع و زمان مواجه خواهیم بود. نکته دیگر فاصله آموزش‌های تئوری و عملی در آموزش‌های دانشگاهی است که این خود باعث می‌شود فارغ‌التحصیلان دانشگاه ناچار شوند مدتی در جامعه به کسب تجربه بپردازند تا بتوانند مفید و مؤثر واقع شوند. در حالی که اگر به بحث‌های عملی به موازات مباحث تئوری و نظری در دانشگاه بیشتر توجه می‌شد، فارغ‌التحصیلان می‌توانستند سریع‌تر جایگاه مؤثری در جامعه پیدا نمایند. در بعضی از دانشگاه‌های دنیا سیستمی دارند که آموزش تئوری و کارآموزی عملی را به موازات هم ارائه می‌نمایند. در بعضی کشورها این سیستم، به نام CO-OP معروف است که در واقع مراکز فعالیت در جامعه با دانشگاه برای اینکه دانشجویان تجربه کسب نمایند همکاری می‌نمایند. بنابراین دانشگاه‌ها برای اینکه بتوانند پاسخگوی جامعه باشند اولاً باید فعالیت‌هایشان در راستای نیاز جامعه باشد و ثانیاً باید تئوری و عمل را با هم ارائه نمایند که به نظر بنده در حال حاضر در هر دو مقوله ضعیف هستند. بنده زمانی که رییس دانشگاه شهید باهنر بودم سعی کردم که این سیستم را در دانشگاه کرمان پیاده نمایم و اقداماتی هم صورت گرفت اما متأسفانه به نتیجه نرسید.

◆ **دانشگاه‌های استان برای بهبود وضعیت استان، چه کارهایی می‌توانند و چه کارهایی باید انجام دهند؟ به عبارتی مسئولیت دانشگاه در قبال مسائل جامعه و فعالیت‌های توسعه‌ساز اجتماعی و اقتصادی محیط محلی خود چیست؟**

همان‌گونه که پیش از این اشاره شد، دانشگاه‌های استان باید اولاً: به‌صورت پویا نیازهای کارشناسی و مهارتی استان را با توجه به منابع و برنامه‌های توسعه استان شناسایی نموده و به تربیت نیروی انسانی برای تأمین این نیازها بپردازند. ثانیاً: روش‌هایی را اتخاذ نمایند که دانشجویان در کنار یادگیری مطالب تئوری و نظری، تا

دانشگاه‌ها هم مانند بسیاری از سازمان‌های دیگر مواجه با تغییر تصمیمات، سیاست‌ها و مدیریت‌ها بوده و هستند. دانشگاه‌ها و وزارت علوم نیاز به تهیه طرح آمایش مبتنی بر آمایش کشور و تدوین راهبردهای میان‌مدت و درازمدت دارند به نحوی که با تغییر مدیریت‌ها دست‌خوش تغییر نشوند و هر دولت یا مدیری بخشی از آن برنامه را انجام دهد نه این‌که هر دولت یا وزیر یا مدیری برنامه‌های قبلی را کنار بگذارد و برنامه‌ای جدید تهیه و شروع به اجرا کند.

گرفت، اما همان‌گونه که گفتیم تمام مطلب نیست و باید دید بر اساس آن معیارها، وضعیت‌ها چگونه است.

◆ چنانچه توضیحات تکمیلی لازم است، بفرمایید.

به نظر بنده ارتباط قوی دانشگاه با جامعه و یا فعال شدن دانشگاه در جامعه، نیازی به همکاری متقابل دارد. مدیران و مسئولان و بزرگان جامعه باید در قوی‌تر کردن این ارتباط نقش مؤثرتری داشته باشند. باید شورای برنامه‌ریزی استان و نیز شورای پژوهش و تحقیقات استان تصمیمات جدی‌تری برای برقراری این پیوند اتخاذ نمایند و برای اجرای این تصمیمات به جد پیگیری کنند. جامعه باید نیازهای خود را هم از جهت نیروی کارشناسی و ماهر در رشته‌های مختلف و هم از جهت مشکلاتی که دارد و باید راه‌حل آن‌ها پیدا شود، به دانشگاه اعلام نماید که احساس می‌شود در این خصوص خیلی ضعیف عمل شده است. باید به این موضوع هم بیشتر توجه گردد.

امیدوارم روزی برسد که با بازتعریف ساخت اجتماعی، همه ما شاهد تعامل حداکثری جامعه و دانشگاه و به تبع آن حل مشکلات مردم در زمینه‌های مختلف باشیم. از شما برای فرصتی که در اختیار من قرار دادید سپاسگزارم و برای ایران و کرمان بهترین‌ها را آرزو دارم. ◆◆

بایستی شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برای ایفای این نقش فراهم گردد. اگر سیستم دولتی و اداری بتواند به این نکته توجه نماید و ارتباط دانشگاه با جامعه را مناسب و بدون پیچ‌وخم برقرار کند قطعاً نقش دانشگاه‌ها مؤثرتر خواهد شد.

◆ در مورد سلسله گام‌های پیشرفت علمی توضیح دهید و این‌که جایگاه جهانی ما در این موضوع کجاست؟ در این سال‌ها از روند افزایشی سهم ایران در تولید مقالات یاد می‌شود، اما عده‌ای معتقدند که تولید مقاله یک گام ابتدایی از سلسله گام‌های پیشرفت علمی به شمار می‌رود و اساساً نمی‌تواند نشان واقعی پیشرفت علمی باشد. لطفاً در این مورد توضیح دهید.

برای مشخص شدن جایگاه علمی در جهان معیارهایی وجود دارد و همه دانشگاه‌ها و مراکز علمی در دنیا با این معیارها سنجیده می‌شوند و مؤسسات معتبری در دنیا وجود دارند که این ارزیابی را یکسان برای همه کشورها و همه دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی انجام می‌دهند. بر اساس این معیارها، جایگاه جهانی ما، به نسبت جمعیت، در حد قابل قبول است. انتشار مقاله یکی از این معیارهاست نه همه آن. بنابراین انتشار مقاله هم به نسبت سهمی که در آن معیارها دارد قابل توجه است و نمی‌شود آن را نادیده

ارتباط قوی

دانشگاه با جامعه

و یا فعال شدن

دانشگاه در

جامعه، نیازی به

همکاری متقابل

دارد. مدیران و

مسئولان و بزرگان

جامعه باید در

قوی‌تر کردن

این ارتباط نقش

مؤثرتری داشته

باشند. باید

شورای برنامه‌ریزی

استان و نیز

شورای پژوهش

و تحقیقات

استان تصمیمات

جدی‌تری برای

برقراری این پیوند

اتخاذ نمایند

و برای اجرای

این تصمیمات

به جد پیگیری

کنند. جامعه باید

نیازهای خود را

هم از جهت نیروی

کارشناسی و ماهر

در رشته‌های

مختلف و هم از

جهت مشکلاتی

که دارد و باید

راه‌حل آن‌ها پیدا

شود، به دانشگاه

اعلام نماید که

احساس می‌شود

در این خصوص

خیلی ضعیف

عمل شده است.